QORTI TAL-MAĠISTRATI (MALTA)

MAĠISTRAT
DR. RACHEL MONTEBELLO B.A. LL.D.

Rikors Numru: 62/2019 RM

E&S Consultancy Limited

-Vs-

Matthew Caruana Galizia

Illum, 7 ta' Lulju 2022

Il-Qorti,

Rat ir-Rikorsipprezentat mis-soċjeta' attriċi E&S Consultancy Limited fir-Registru ta' din il-Qorti nhar is-27 ta' Marzu 2019 fejn talbet li l-konvenut Matthew Caruana Galizia, jiġi kkundannat iħallasha l-massimu kontemplat fil-Kapitolu 579 tal-Liġijiet ta' Malta bħala danni in riparazzjoni tal-malafama li hija sofriet b'konsegwenza tat-tweets imtella mill-profil tat-twitter ta' Matthew Caruana Galizia nhar is-26 ta' Frar 2018 (ara Dok A u Dok B), nhar is-27 ta' Frar 2018 (ara Dok C), nhar l-14 ta' Marzu 2019 (ara Dok D) u nhar il-15 ta' Marzu 2019 (ara Dok E) bil-ghan li jtellef u jnaqqas ir-reputazzjoni, l-integrita' u l-unur tas-socjeta' rikorrenti.

U dan previa dikjarazzjoni li bhala awtur tat-tweet li huwa ppublika huwa immalafama u illibella lis-socjeta' rikorrenti billi attakkalha l-integrita', l-unur u r-reputazzjoni professjonali permezz ta' allegazzjonijiet u/jew insinwazzjonijiet ghal kollox inveritjieri u foloz kif ser jigi ppruvat.

Bl-ispejjez kontra l-intimat, li minn issa huwa ingunt in subizzjoni.

Rat ir-Risposta tal-konvenut Matthew Caruana Galizia tal-21 ta' Awwissu 2019, bis-segwenti eċċezzjonijiet:-

"1.Preliminarjament:

(a) Illi l-azzjoni dwat tweets tas-26 ta' Frar 2018 (Dok. A u B) u tas-27 ta' Frar 2018 (Dok. C) hija preskritta a tenur tal-Art. 18 tal-Kap. 579;
(b) Illi l-fatt illi gew intavolati tlett kawzi ta' libel dwar l-istess pubblikazzjonijiet kotnra l-istess intimat (Avviz Nru. 60,61 u 62/2019) jindika b'mod car l-intenzjoni tar-rikorrenti li jivvessa u johnoq kull kritika; u
(c) Illi socjeta` kummercjali (limited liability company), bhal ma hi s-socjeta` rikorrenti tista' u kellha tuza l-Art. 16 tal-Kap. 579 biex tagixxi billi 'l-unur u l-professjonalita" – imsemmija bhala l-bazi tal-azzjoni – huma attributi ta' persuni fizici u mhux socjetajiet kummercjali li l-ghan ewlieni u uniku taghhom huwa profitti minn acts of trade.

2. Fil-mertu, ghalkemm fir-Rikors promotur, ma giex indikat mis-socjeta` r-rikorrent b'liema parti/partijiet qed ihossha malafamata – u ghalhekk l-esponenti qed jirriserva li jipprezenta eccezzjonijiet ulterjuri wara li r-rikorrenti jaghti din l-informazzjoni – in linea generali, l-esponenti eccepixxa:

(i) Illi l-pubblikazzjoni tammonta ghall-'opinjoni onesta';
(ii) Illi l-pubblikazzjoni hija wahda privileggjata a tenur tal-Art. 4 (4) (a) tal-Kap. 579; u

(iii) Illi l-pubblikazzjoni tammonta ghal fair comment dwar grajja ta' interess pubbliku li huma ragjonevoli f'socjeta` demokratika.

Ghalhekk it-talbiet attrici ghandhom jigu michuda bl-ispejjez kontra taghha."

Rat is-sentenza tagħha tad-29 ta' Jannar 2020 fejn laqgħet l-ewwel eċċezzjoni tal-konvenut, ossia dik enumerata 1(a) u ġie deċiż li l-azzjoni in kwantu l-pubblikazzjonijiet datati 26 ta' Frar 2018 u 27 ta' Frar 2018 hija preskritta a tenur tal-Artikolu 18 tal-Kapitolu 579 tal-Liġijiet ta' Malta;

Semgħet ix-xhieda;

Rat il-provi kollha u d-dokumenti kollha esebiti;

Rat illi b'digriet tal-5 ta' Marzu 2020 ġie ordnat li l-provi akkwiżiti fl-atti tal-kawża Rikors Numru 59/19 fl-ismijiet **E&S Consultancy Limited v. Caroline Muscat** jgħoddu wkoll bħala prova f'din il-kawża;

Rat in-nota ta' sottomissjonijiet ippreżentata mis-soċjeta attriċi fis-7 ta' April 2022 in linea ta' trattazzjoni finali u rat ukoll in-nota ta' sottomissjonijiet responsiva tal-konvenut li ġiet ippreżentata fil-15 ta' Ġunju 2022;

Rat l-atti kollha;

Rat illi l-kawża kienet imħollija għal-lum għas-sentenza;

Ikkunsidrat;

Id-dikjarazzjonijiet impunjati f'din il-kawża huma dawk li ġew pubblikati mill-konvenut fl-14 ta' Marzu 2019 u fil-15 ta' Marzu 2019 fuq il-pjattaforma tal-midja soċjali Twitter: dawn iż-żewġ pubblikazzjonijiet ma ġewx milquta mis-sentenza

parzjali mogħtija minn din il-Qorti fid-29 ta' Jannar 2020 fejn ġie deċiż li l-azzjoni safejn tikkonċerna l-istqarrijiet ippubblikati mill-konvenut fis-26 ta' Frar 2018 u fis-27 ta' Frar 2018, hija preskritta. Id-deċizjoni tad-29 ta' Jannar 2020 tfisser li l-Qorti ma tistax tieħu t-*tweet*s tas-26 ta' Frar 2018 u tas-27 ta' Frar 2018 in konsiderazzjoni fid-deliberazzjonijiet tagħha dwar jekk għandhiex tilqa' t-talba tas-soċjeta' attriċi għal malafama u kuntrarjament għal dak sottomess fin-nota ta' sottomissjonijiet tagħha, għandha tillimita l-istħarriġ tagħha biss in kwantu għat-*tweet*s tal-14 u l-15 ta' Marzu 2019.

Fl-14 ta' Marzu 2019, il-konvenut ippubblika s-segwenti dikjarazzjoni fuq il-pjattaforma tal-midja soċjali, Twitter:-

Jan was investigating tax fraud committed by Kocner and his Maltese lawyers and accountants Ellul & Schranz. Will there be arrests in Maita, too?[1]

Imbagħad, fil-15 ta' Marzu 2019, huwa ppubblika s-segwenti stqarrija:-

The full report on the Slovakia-Malta tax fraud that Jan Kuciak investigated, for which Slovak police now seem to be saying he was murdered: theshiftnews.com/2019/03/15/the... Still no arrests in Malta for the lawyers and accountants who engineered the scheme.[2]

Ikkunsidrat;

Il-Qorti tibda biex tosserva li għall-proponibbilita' tal-azzjoni għal malafama jeħtieġ li jkun hemm xi inferenza li torbot lill-persuna aggravata mal-istqarrija impunjata għaliex jekk il-persuna aggravata m'hijiex identifikata fil-pubblikazzjoni, ma tistax titqies li sofriet ħsara lir-reputazzjoni tagħha u li ġiet malafamata b'effett ta' dik il-pubblikazzjoni.

[1] Dok. D, fol. 5.

[2] Dok. E, fol. 6.

Collins, fir-rigward tal-kunċett tal-identifikazzjoni tal-persuna aggravata fil-pubblikazzjoni, jgħid hekk:-

"*A statement can identify a person even though the person is not referred to by name, if it contains material which would lead people acquainted with the person to believe that the or she was the person referred to. Any damages award in such a case needs to take into account that not every person to whom the statement was published will necessarily have understood it to be of and concerning the claimant.*"[3]

Naturalment, meta l-persuna hija msemmija b'isimha f'dikjarazzjoni malafamanti, hija b'hekk identifikata lil dawk kollha li lilhom tiġi ppubblikata dik l-istqarrija u huwa irrelevanti l-fatt li r-reċipjenti tal-istqarrija ma għandhom l-ebda għarfien tal-persuna aggravata.

Jingħad ukoll illi meta l-persuna aggravata m'hijiex imsemmija b'isimha fl-istqarrija impunjata u jeħtieġ li l-qarrej ikollu għarfien dwar xi fatt estrinsiku għall-pubblikazzjoni biex ikun f'pożizzjoni li jidentifika lill-persuna aggravata, jinkombi lill-attur iressaq prova mhux biss tal-persuni li identifikawh mill-pubblikazzjoni iżda wkoll tal-fatti l-oħra li jikkostitwixxu l-għarfien speċjali. F'kull każ iżda, it-test jibqa' wieħed oġġettiv: jekk persuna ordinarja u raġjonevoli fil-kategorija tal-persuni li lilhom tiġi pubblikata l-istqarrija impunjata, tkun fehmet raġjonevolment li l-pubblikazzjoni tirreferi lill-persuna aggravata mhux imsemmija b'isimha.

"*The test is whether there is 'something in the defamatory manner or in the circumstances in which it is published, which indicates, and enables a jury to find, that particular individuals are defamed, although they are not named.*"[4]

---

[3] Collins on Defamation (2014 Ed.), Matthew Collins QC. 5.08, p. 107.
[4] **Knupffer v. London Express Newspaper Ltd** (1944) AC 116 (HL), p. 119-121.

Applikat dan l-insenjament għall-pubblikazzjonijiet in diżamina, il-Qorti fehmet illi l-pubblikazzjonijiet impunjati huma evidentement dwar u jikkonċernaw lill-uffiċjali tas-soċjeta' attriċi, Dr. Christian Ellul u Karl Schranz li tramite din is-soċjeta' jipprovdu servizzi legali u finanzjarji.

Skont Collins "*A corporation and its owners may be capable of being identified by a statement that identifies only the business name by which the corporation trades*."

Mill-provi li tressqu jirriżulta li s-soċjeta' E&S Consultancy Limited topera fil-qasam legali u finanzjarju: dan ifisser li persuni li jaħdmu f'dawn l-oqsma partikolari jistgħu jifhmu mingħajr wisq sforz u tiġbid, ir-referenza għal "*lawyers and accountants Ellul & Schranz*" bħala referenza għall-uffiċjali tas-soċjeta' attriċi li hija ta' Karl Schranz li huwa accountant u ta' Dr. Christian Ellul li huwa avukat u mmexxija minnhom bħala diretturi. Huwa minnu li l-isem tas-soċjeta' attriċi mhux "Ellul & Schranz" iżda huwa daqstant ovvju mill-pubblikazzjoni impunjata li l-isem "Ellul & Schranz" huwa referenza għall-isem tal-avukati u accountants li jmexxu ditta li tipprovdi servizzi legali u ta' accountancy. Minn dan, il-konnessjoni bejn "*Maltese lawyers and accountants Ellul & Schranz*" u s-soċjeta' attriċi hija evidenti u l-Qorti hi tal-fehma li fir-referenza għal "*lawyers and accountants Ellul & Schranz*", hija suffiċjentement identifikabbli s-soċjeta' attriċi E&S Consultancy Limited tramite l-isem tal-uffiċjali ossia diretturi tagħha.

Għandu jingħad ukoll illi għalkemm is-soċjeta' attriċi mhijiex identifikata fil-pubblikazzjoni ossia *tweet* tal-15 ta' Marzu 2019, dan isegwi u huwa marbut intrinsikalment mat-*tweet* preċedenti, dan permezz tar-riproduzzjoni tal-istess *tweet* tal-14 ta' Marzu 2019. Dan ifisser li l-qarrej tat-*tweet* tal-15 ta' Marzu 2019 għandu aċċess dirett anke permezz ta' *link* għall-kontenut tat-*tweet* tal-14 ta' Marzu 2019 fejn hemm referenza iktar speċifika u espressa għall-avukati u accountants li saret referenza għalihom b'mod ġenerali fl-aħħar *tweet* u konsegwentement, jista' faċilment jifhem illi l-attur huwa wieħed mill-persuni msemmija fit-*tweet* tal-15 ta' Marzu 2019 bħala l-"*lawyers and accountants who engineered the scheme*". Konformement, l-

identifikazzjoni tas-soċjeta' attriċi, ġaladarba saret f'pubblikazzjoni waħda, għandha titqies li saret ukoll għall-fini tal-pubblikazzjoni l-oħra.

Il-Qorti tosserva li wkoll fl-artikolu ppubblikat fuq is-sit elettroniku *theshiftnews.com* fil-15 ta' Marzu 2019 li huwa aċċessibbli direttament permezz ta' *link* fl-imsemmi *tweet*, is-soċjeta' attriċi hija msemmija b'isimha u għalhekk hija kjarament identifikata bħala entita' li pprovdiet servizzi lil Marian Kocner.

Inoltre, is-soċjeta' attriċi ressqet provi li juru illi kien hemm min identifikaha speċifikatament bħala waħda mill-persuni li l-konvenut kien qed jirreferi għalihom fit-*tweet* tiegħu bħala "*Maltese lawyers and accountants Ellul & Schranz*". Fost persuni oħrajn, Dr. Dominic Micallef, Chief Officer Enforcement fil-Malta Gaming Authority, xehed li d-deċiżjoni li ttieħdet mill-Awtorita' biex diversi kumpanniji li huma involuti fihom Dr. Christian Ellul u Karl Schranz, fosthom is-soċjeta' attriċi, ma jibqgħux jiġu kunsidrati li jissodisfaw ir-rekwiżiti ta' "*fitness u propriety*" għall-finijiet tal-Awtorita', ittieħdet abbażi tar-rapportaġġ li sar fil-midja dwar il-konnessjoni bejn il-kumpanniji li l-attur kien involut fihom u Marian Kocner li kien kien suspettat bil-qtil tal-ġornalista Jan Kuciak u l-għarusa tiegħu, kif ukoll abbażi tal-allegazzjoni li dawn il-kumpanniji kienu intużaw minn Marian Kocner għal ħasil tal-flus bejn Malta u Slovakia.

Għalhekk, m'hemmx wisq dubju li minn din il-perspettiva, is-socjeta` attrici setghet leġittimament tistitwixxi l-azzjoni f'isimha. Konsegwentement, is-sottomissjoni tal-konvenut li s-soċjeta' attriċi mhijiex identifikata fil-pubblikazzjonijiet impunjati, m'hijiex korretta.

Ikkunsidrat;

Jirriżulta illi fiż-żewġ pubblikazzjonijiet ossia *tweet*s li qegħdin fil-mira ta' din l-azzjoni ta' libell, riprodotti iktar qabel, il-konvenut għamel, in sostanza, dawn l-istqarrijiet: (i) Marian Kocner ikkommetta flimkien mal-avukati u accountants Maltin

tiegħu Ellul & Schranz, frodi fit-taxxa (ii) dan il-frodi kien qed jitwettaq permezz ta' skema li kienet tinħadem minn Malta u mill-Isklovakja, skema li ġiet ippjanata minn Ellul & Schranz, (iii) Jan Kuciak kien qed jinvestiga proprju din l-iskema ta' frodi fit-taxxa meta ġie maqtul u li din l-investigazzjoni kienet qed titqies possibbilment bħala l-mottiv wara dan l-omiċidju, (iv) jistaqsi għaliex l-avukati u accountants ta' Marian Kocner, b'referenza għall-uffiċjali tas-soċjeta' attriċi, għadhom ma ġewx ukoll arrestati b'rabta ma' dawn il-fatti.

Minn dan il-Qorti tislet is-segwenti:-

(i) L-imputazzjoni illi Dr. Christian Ellul u Karl Schanz huma l-avukati u l-accountants ta' Marian Kocner;

(ii) L-imputazzjoni li dawn il-persuni kienu involuti flimkien mal-istess Marian Kocner, persuna akkużata bil-qtil ta' gornalista, fl-ippjanar u operazzjoni ta' skema biex jikkommettu reat kriminali, ċioe' frodi fit-taxxa.

(iii) In kwantu speċifikatament għat-*tweet* tal-15 ta' Marzu 2019, il-Qorti taqbel mas-soċjeta' attriċi illi l-imputazzjoni li tinsilet mill-istqarrija tal-konvenut, hija li l-qtil ta' Jan Kuciak huwa marbut mal-iskema li ħaddem Marian Kocner bl-involviment tal-uffiċjali tas-soċjeta' attriċi, biex jiġi kommess frodi fit-taxxa.

(iv) Il-Qorti taqbel ukoll illi l-konvenut qed jissuġġerixxi li abbażi tal-involviment tal-uffiċjali tas-soċjeta' attriċi ma' Marian Kocner, abbażi tl-involviment tagħhom fit-twettiq ta' dan il-frodi, u abbażi tal-qtil ta' Jan Kuciak, hemm lok li huma jiġu arrestati.

Iżda kuntrarjament għal dak li ġie sottomess mis-soċjeta' attriċi, il-Qorti ma taqbilx li l-pubblikazzjonijiet tal-konvenut iwasslu l-imputazzjoni espressa li l-uffiċjali tagħha għandhom jiġu arrestati speċifikatament **b'rabta mal-qtil ta' Jan Kuciak** – dan ma

jintqal imkien fiż-żewġ *tweets*. Għall-kuntarju, il-Qorti tidentifika l-mertu tat-*tweets* u l-emfasi li sar fihom, fil-kommissjoni ta' frodi fit-taxxa da parti tal-uffiċjali tas-soċjeta' attriċi u mhux fil-qtil ta' Jan Kuciak: kemm hu hekk fit-tweet tal-15 ta' Marzu 2019 il-konvenut jiżvela l-pubblikazzjoni tar-rapport sħiħ dwar "*the Slovakia-Malta tax fraud*" fuq is-sit elettroniku theshiftnews.com u jitkellem dwar l-avukati u l-accountants li sawwu l-iskema tal-frodi.

Wara kollox, jinsab ritenut illi għad-determinazzjoni ta' jekk stqarrija hijiex kapaci twassal l-imputazzjoni impunjata:-

"*(1)* ***the governing principle is reasonableness*** *(2)* ***the hypothetical reasonable reader is not naïve but he is not unduly suspicious****. He can read between the lines. He can read in an implication more readily than a lawyer and may indulge in a certain amount of loose thinking* ***but he must be treated as being a man who is not avid for scandal and someone who does not, and should not, select one bad meaning where other non-defamatory meanings are available*** *...*"[5] [emfasi tal-Qorti]

Għandu jiġi senjalat ukoll illi l-kunċett ta' arrest ma twassalx neċessarjament imputazzjoni ta' ħtija: għall-kuntrarju, fil-fehma tal-Qorti hemm qabża sinjifikanti bejn il-kunċett ta' suspett raġjonevoli ta' ħtija li jifforma l-bażi tal-arrest ta' persuna, u dikjarazzjoni ta' ħtija: l-espressjoni tal-fehma li jista' jkun hemm bażi għall-arrest ta' persuna ma twassalx, kuntrarjament għal dak li ġie sottomess mis-soċjeta attriċi, imputazzjoni li dik il-persuna hija ħatja tar-reat.

Fid-deċiżjoni fil-każ **Mirror Newspapers Ltd v. Harrison**[6], ġie ritenut hekk in tema ta' stqarrijiet li jwasslu imputazzjoni ta' suspett jew ta' ħtija:-

"*The ordinary reasonable reader is mindful of the principle that a person charged with a crime is presumed innocent until it is proved that he is guilty. Although he*

---

[5] **Jeynes v News Magazines Ltd** [2008] EWCA.
[6] (1982) 149 CLR 293; [1982] HCA 50.

knows that many persons charged with a criminal offence are ultimately convicted, he is also aware that guilt or innocence is a question to be determined by a court, generally a jury, and that not infrequently, the person charged is acquitted.

In this situation, the reader will view the plaintiff with suspicion, concluding that he is a person suspected by the police of having committed the offence and that they have ground for laying a charge against him. But this does not warrant the conclusion that by reporting the fact of arrest and charge, a newspaper is imputing that the person in guilty."

Wisq inqas f'każ bħal dan in diżamina, fejn l-uffiċjali tas-soċjeta' attriċi m'humiex arrestati u l-istqarrija impunjata m'hijiex qiegħda twassal imputazzjoni ta' ħtija iżda qiegħda tissuġġerixxi biss li jista' jkun hemm lok għal arresti abbażi tal-fatti li jsir referenza għalihom fit-*tweet*s tal-konvenut.

Intqal ukoll fl-istess deċiżjoni appena ċitata:-

"*A distintion needs to be drawn between the reader's understanding of what the newspaper is saying and judgments or conclusions which he may reach as a result of his own beliefs and prejudices. It is one thing to say that a statement is capable of bearing an imputation defamatory of the plaintiff because the ordinary, reasonable reader would understand it in that sense, drawing in his own knowledge and experience of human affairs in order to reach that result. It is quite another thing to say that a statement is capable of bearing such an imputation merely because it excites in some readers a belief or prejudice from which they proceed to arrive at a conclusion unfavourable to the plaintiff. The defamatory quality of the published material is to be determined by the first, not by the second, proposition*."

Hija l-fehma tal-Qorti fil-każ odjern illi l-imputazzjoni li wassal il-konvenut bid-dikjarazzjoni tiegħu li għadhom ma sarux arresti f'Malta in konnessjoni ma' skema ta' frodi fit-taxxa li kienu involuti fiha l-uffiċjali tas-soċjeta' attriċi, ma tistax titqies

raġjonevolment bħala imputazzjoni li l-avukati u accountants Maltin ta' Marian Kocner bħala uffiċjali tas-soċjeta' attriċi huma ħatja ta' frodi fit-taxxa, wisq u wisq inqas li huma ħatja tal-qtil tal-ġornalista. Għall-qarrej ordinarju u raġjonevoli, l-imputazzjoni li tinsilet, kif diġa' ġie stabbilit, hi **tal-involviment tas-soċjeta' attriċi, tramite l-uffiċjali tagħha, ma' Marian Kocner fit-twettiq tar-reat ta' frodi dwar it-taxxa li Jan Kuciak kien qed jinvestiga meta ġie maqtul u konsegwentement, tal-eżistenza ta' assoċjazzjoni ma' dan il-qtil, assoċjazzjoni li timmerita investigazzjoni kriminali**.

Ikkunsidrat;

Il-konvenut, fl-eċċezzjoni 1(c) fir-Risposta tiegħu jeċċepixxi li s-soċjeta' attriċi setgħet tistitwixxi azzjoni ta' libell biss abbażi tal-Artikolu 16 tal-Kap. 579 (il-libell kummerċjali) u b'hekk għandu jirriżulta li l-azzjoni tagħha hija fondata fuq premessa ħażina.

Il-Qorti minnufih tiddikjara li din l-eċċezzjoni hija infondata u tiċċita fir-rigward is-segwenti bran mill-kitbiet ta' Collins fir-rigward tad-dritt ta' azzjoni ta' kumpanniji kummerċjali u korporazzjonijiet oħra li joperaw għal profitt, li jġibu 'l quddiem azzjoni għal malafama taħt il-liġi l-ġdida, Defamation Act, 2013 (UK), fejn jgħid hekk:-

"*Companies and other trading corporations are able to bring defamation actions in respect of defamatory statements published about them that affect their trading or business reputations. The statement complained of must reflect on the reputation of the corporate entity, as opposed to an individual or individuals associated with it.*"

L-azzjoni maħsuba taħt l-Artikolu 16 tal-Kap. 579, kuntrarjament għal dak li ġie sottomess mill-konvenut, m'hijiex eżerċitabbli biss minn soċjeta' kummerċjali iżda hija azzjoni **alternattiva** li hija disponibbli **ukoll** lil soċjetajiet kummerċjali u persuni ġuridiċi li dwarhom tiġi pubblikata malizzjożament, dikjarazzjoni falza. Din l-

azzjoni, imsemmija 'libell kummerċjali' fil-Kap. 579, tixbaħ ħafna l-azzjoni għal *malicious falsehood* taħt il-liġi Ingliża, liema azzjoni tispetta mhux biss lil persuni ġuridiċi bħal kumpanniji, iżda lil kull min jista' jġib prova speċifika li bil-pubblikazzjoni malizzjuża ta' dikjarazzjoni falza fil-konfront tiegħu, sofra ħsara fin-negozju jew kwalunkwe proprjeta' oħra tiegħu.

Collins jiddefinixxi hekk azzjoni bħal din:- "*A claim for malicious falsehood is potentially available in respect of false statements which are not defamatory, and in respect of statements which deingrate the claimant's business, property, or title to property, rather than the claimant's person.*"[7]

Imbagħad, Gatley jiċċita s-segwenti bran mid-deċiżjoni fil-każ ċelebri in materja ta' *malicious falsehood,* **Ratcliffe v. Evans**[8]:-

"***Such an action is not one of libel or slander****, but just an action on the case for damage wilfully and intentionally done without just occasion or excuse ... To support it, actual damage must be shown, for it is an action which only lies in respect of such damage as has actually occurred.*"

Minn dan hu evidenti li l-azzjoni taħt l-Artikolu 16 tal-Kap. 579, għalkemm hija magħrufa bħala libell kummerċjali, m'hijiex azzjoni għal malafama taħt l-Artikolu 3 tal-Kap. 579 u u hija distinta minnha. Inoltre, m'hijiex l-unika azzjoni li tispetta lil kumpannija jew korp ġuridiku ieħor: għall-kuntrarju, l-azzjoni taħt l-Artikolu 16 tal-Kap. 579 hija disponibbli sija lil persuna naturali u sija lil persuna legali bħala alternattiva għal azzjoni għal malafama. Dan hu affermat mis-subartikolu (2) tal-Artikolu 16 li jiddisponi speċifikatament li kumpannija, fondazzjoni, koperattiva u kwalunkwe persuna ġuridika oħra tista' tħarrek għal malafama. Għall-Qorti, din hija stipolazzjoni inekwivoka li kumpannija tista' tħarrek għal malafama u mhux biss għal libell kummerċjali.

[7] On Defamation (2014 Ed.), 29.06. p. 543.
[8] (1892), 2 Q.B. 524 CA., *ibid* 21.1, p. 811, 812.

Fil-każ li għandha quddiemha l-Qorti huwa evidenti li l-azzjoni esperita mis-soċjeta' attriċi hija waħda għal malafama minħabba stqarrija diffamatorja fil-midja, taħt l-Artikolu 3 tal-Kap. 579, liema azzjoni, kif rajna, il-liġi tipprovdi espressament li tista' tiġi eżerċitata minn kumpannija, purche' naturalment, tissodisfa r-rekwiżiti tas-subartikolu (4) tal-imsemmi Artikolu 3.

Konsegwentement, l-eċċezzjoni 1(c) fir-Risposta tal-konvenut hija bla siwi u sejra tiġi respinta.

Ikkunsidrat;

Illi biex imputazzjoni tista' titqies li hija diffamatorja, jeħtieġ li jintwera li din tikkawża ħsara serja lir-reputazzjoni tal-persuna aggravata jew talanqas li jkollha l-propensita' li tikkawża ħsara serja lir-reputazzjoni u f'każ ta' korp li jopera għal profitt, li tikkaġuna telf finanzjarju li huwa serju.

Kwantu speċifikatament azzjonijiet ta' malafama li jiġu istitwiti minn korp li jopera għal profitt, jingħad illi ghalkemm korp, bħala persuna legali, m'ghandux emozzjonijiet u ma jistax għalhekk, fil-prattika, iħossu offiż jew insultat iżda jista' jġarrab biss ħsara finanzjarja, il-ħsara li tista' ġġarrab m'hijiex limitata biss ghal telf ta' introjtu. Fil-fatt, ir-reputazzjoni u l-avvjament tal-korp ukoll jistgħu iġarrbu ħsara u korp bħal dan jista' jsostni azzjoni ghal malafama jekk jintwera li l-kliem diffamatorju huwa kapaci jimpingi fuq ir-reputazzjoni kummercjali jew fuq in-negozju tiegħu.

"*A trading corporation or company "has a trading character, the defamation of which may ruin it"*.

…

"The reputation of a corporate body is capable of being, and will usually be, not simply something in which its directors and shareholders may take pride, but an asset of positive value to it."[9]

Il-Qorti ma tqisx illi huwa meħtieġ sabiex jigi sodisfatt il-kriterju impost mill-Artikolu 3(4) tal-Att illi s-soċjeta` inġurjata tipprova telf finanzjarju **attwali** u dan minħabba fid-diffikolta` manifesta li jigi ppruvat in-ness kawżali bejn il-malafama u t-tnaqqis tal-introjtu. Huwa għal din ir-raguni li l-liġi tqis bħala suffiċjenti l-kriterju li tkun ser tiġi kkawżata telf finanzjarju serju.

Fil-fehma tal-Gatley:-

"*... if a statement is made as to the mode in which a trading company conducts its business such as to lead people of ordinary sense to the opinion that it conducts its business in a dishonest, improper or inefficient manner,* ***the law is the same as the case of an individual*** *and the company can maintain an action without proof of special damage.*" [10] (emfasi tal-Qorti)

In tema ta' kliem diffamatorju indirizzat fil-konfront ta' **ufficjali tal-kumpannija** u mhux fil-konfront tal-prodotti jew servizzi offruti minnha, huwa ritenut li jeħtieġ li l-kliem ikun kapaci fih innifsu li jinftiehem bħala referenza għall-kumpannija, b'mod illi kliem li jirrifletti unikament fuq l-uffiċjali jew soċji tal-kumpannija, m'huwiex azzjonabbli bhala libell istitwita mill-istess kumpannija.

L-istqarrijiet tal-konvenut, impunjati f'din il-kawża, jikkonċernaw tnejn mid-diretturi tas-soċjeta' attriċi li joffru s-servizzi professjonali tagħhom bħala avukat u accountant rispettivament, tramite l-istess soċjeta' attriċi. Dawn l-istqarrijiet saru speċifikatament fir-rigward tas-servizzi li dawn l-uffiċjali tas-soċjeta' attriċi pprovdew lil Marian Kocner, ir-rabtiet li kellhom ma' kumpanniji f'Malta assoċjati ma' Marian Kocner u

[9] Gatley, *ibid.* 8.16, p. 295.
[10] Gatley, *supra,* 8.16 p. 298.

mal-istess Marian Kocner, li ġie mixli bil-qtil tal-ġornalista Jan Kuciak, kif ukoll ma' skema ta' frodi fit-taxxa li fiha kienu involuti dawn il-kumpanniji Maltin u kumpanniji fl-Islovakja, liema skema kienet fil-mira ta' investigazzjoni ġornalistika tal-imsemmi Jan Kuciak. Kif diġa' ngħad, l-artikolu li ġie pubblikat fil-15 ta' Marzu 2019 fuq is-sit elettroniku theshiftnews.com, li l-konvenut ipprovda *link* dirett għalih fit-*tweet* tiegħu tal-istess data, tagħmel referenza diretta lis-soċjeta' attriċi E&S Consultancy Limited bħala l-kumpannija li wkoll ipprestat is-servizzi għat-twaqqif tal-kumpanniji ta' Marian Kocner f'Malta.

Wara kollox, fl-imputazzjoni li s-soċjeta' attriċi u l-uffiċjali tagħha stess kellhom rabtiet ma' persuna mixlija bi qtil, nonche' l-qtil ta' ġornalista u li kienet involuta fi skema għall-evażjoni tat-taxxa u frodi fit-taxxa, faċilment jiġi ravvizat il-prospett ta' ħsara għar-reputazzjoni tal-kumpannija. Iżda biex tkun azzjonabbli, l-imputazzjoni allegatament diffamatorja li ssir fil-konfront ta' korp li jopera għal profitt, bħalma bla dubju huwa s-socjeta` attrici, trid tkun ikkagunat jew tkun ser tikkawza **telf finanzjarju serju** biex titqies li tikkaġuna ħsara lir-reputazzjoni tal-istess korp.

Issa fil-kaz in dizamina, is-socjeta` attrici tikkontendi illi bil-pubblikazzjoni da parti tal-konvenut tal-allegazzjonijiet dwar l-assoċjazzjoni tagħha ma' persuna li hu suspettat b'xejn inqas mill-qtil ta' ġornalista, fi frodi u evazjoni tat-taxxa, hija mhux biss ġiet identifikata, kif diġa' stabbilit, iżda sofriet ukoll ħsara konsistenti fil-fatt li wara l-pubblikazzjoni tal-allegazzjonijiet, u direttament bħala riżultat ta' dawn l-allegazzjonjiet li saru fil-midja, hija ġiet meqjusa mill-Awtorita' ta' Malta dwar Servizzi Finanzjarji bħala persuna li m'hijiex *fit and proper* biex tibqa' tiġi liċenzjata bħala *a company service provider*[11], filwaqt li l-Malta Gaming Authority wkoll iddeċidiet li l-applikazzjonijiet li jsiru magħha mis-soċjeta' attriċi u persuni u kumpanniji oħrajn assoċjati magħha, biex tipprovdi servizzi lil kumpanniji li jkollhom liċenżja mingħand il-Malta Gaming Authority, mhux ser jibqgħu jissodisfaw ir-rekwiżiti ta' *fitness and propriety*.

[11] CSP licence – Dok. ES2.

Kif rajna, huwa stabbilit mill-provi illi huwa minnu li d-deċiżjonijiet li ttieħdu miż-żewġ awtoritajiet fuq imsemmija, segwew u kienu bbażati fuq il-pubblikazzjoni tal-allegazzjonijiet dwar l-assoċjazzjoni bejn is-soċjeta' attriċi u d-direttur tagħha Dr. Christian Ellul fuq naħa l-waħda, ma' Marian Kocner li, kif ingħad, kien is-suspettat ewlieni fil-qtil tal-ġornalista Jan Kuciak. Dan jirrizulta mix-xhieda ta' Dominic Micallef u Dr. Carl Brincat għan-nom tal-Malta Gaming Authority kif ukoll mid-dokumenti ppreżentati minn Petra Camilleri għan-nom tal-Awtorita' ta' Malta għas-Servizzi Finanzjarji.

Għandu jinghad li l-kriterju li jrid jigi sodisfatt b'mod tassattiv u preordinat ghas-success ta' azzjoni ta' libell fil-mertu huwa li l-korp irid ikun sofra minn ħsara **serja** lir-reputazzjoni tieghu konsistenti f'telf finanzjarju attwali jew prospettiv, li jkun serju. Il-liġi hi ċara li teħtieġ telf finanzjarju li huwa serju u mhux telf finanzjarju kwalunkwe u ghalhekk, m'huwiex suffiċjenti li jintwera biss li jkun ġie soffert xi telf finanzjarju in segwitu għall-pubblikazzjonijiet impunjati.[12]

Imputazzjonijiet bħal dawk appena identifikati mill-Qorti indubbjament jitfgħu dell ikrah fuq l-integrita' tal-uffiċjali tas-soċjeta' attriċi u inevitabbilment ukoll fuq is-soċjeta' attriċi nnifisha u huma kapaċi jikkaġunaw ħsara serja lir-reputazzjoni tagħhom. Wara kollox, huwa ġeneralment aċċettat fil-ġurisprudenza in materja illi imputazzjoni li l-persuna aggravata kien jew seta' kien possibbilment involut sa ċertu grad, f'attivita` illeċita jew att kriminali jew, fi kliem Collins[13], imputazzjoni li minħabba f'xi kondotta partikolari, il-persuna aggravata huwa "*dishonest or a fraud, a hypocrite, dishonourable, immoral, or actuated by some improper motive, insolvent or unwilling to pay debts or incompetent or otherwise unfit for some role.*", huma kkunsidrati bhala diffamatorji.

---

[12] Fid-dibattiti Parlamentari dwar l-introduzzjoni tad-Defamation Act 2013 fir-Renju Unit, li fuqu jinsab imsejjes fl-intier tieghu l-Att dwar il-Midja u l-Malafama, intqal illi "*the use of the phrase 'serious financial loss' makes it absolutely clear that the financial loss required to meet the serious harm test must itself be serious.*" - Collins on Defamation, 2014 Ed., per Matthew Collins QC, 7.15, p. 150. Hawnhekk jikkwota lil Lord Hansard fil-House of Lords fit-23 ta' April 2013.
[13] 6.10 p. 117.

Fil-kaz in dizamina, għalkemm il-pubblikazzjoni tal-istqarrijiet tal-konvenut, fost pubblikazzjonijiet oħrajn, ma setax ma kellhiex impatt negattiv fuq in-negozju tas-soċjeta` attrici b'mod ġenerali, ma nġiebet l-ebda prova li dawn l-istqarrijiet attwalment ikkaġunaw telf finanzjarju serju lill-kumpannija. Għalkemm il-liġi ma teħtieġx prova ta' rabta kawżali diretta bejn dan it-telf u l-imputazzjonijiet diffamatorji, ċertament, bl-introduzzjoni ta' kriterji speċifiċi għall-azzjonabbilita` tal-allegat malafama, il-Qorti hi tal-fehma li prova tas-serjeta` tat-telf finanzjarju jew tal-potenzjal ta' tali telf, hija *sine qua non.* Huwa minnu li d-diretturi tal-kumpanija xehdu li b'effett ta' dawn l-allegazzjonijiet, tilfu xi klijenti filwaqt li kien hemm ukoll impjegat prospettiv li ddeċieda li ma jimpjegax ruħu mal-kumpannija kif ukoll kumpannija tal-gaming li ma nħarġilhiex liċenzja u ma ħallsithomx, iżda għall-Qorti, id-dikjarazzjoni ġenerali li l-kumpannija sofriet telf ta' negozju u klienti mhux biżżejjed biex tikkostitwixxi l-prova ta' telf finanzjarju serju. Il-Qorti tistenna li din il-prova ssir b'mod konkret permezz ta' dokumenti jew xhieda li juru kif effettivament, klijenti tal-kumpannija iddeċidew li jitilqu jew klienti prospettivi ma baqgħux interessati li jużaw is-servizzi tagħha u li dan affettwa serjament l-introjtu tal-kumpannija.

Madanakollu, fl-istess ħin, il-Qorti ma tistax ma tikkunsidrax il-fatt illi wieħed mill-oġġetti ewlenin tas-soċjeta' attriċi huwa sewwasew il-prestazzjoni ta' servizzi lill-kumpanniji ("*to provide management services, directorship services, company secretarial services, registered office services ... and any other specialised and related services to all entities and businesses wherever situated including to provice the service of formation of companies and other entities*") fosthom li tipprovdi servizzi bħala direttur jew segretarju ta' kumpanniji klijenti tagħha, liema servizzi hija ġiet imwaqqfa mill-MFSA kif ukoll mill-Malta Gaming Authority milli tipprovdihom. Il-Qorti fehmet li ġaladarba l-kumpannija ġiet tabilħaqq imwaqqfa milli tipprovdi dawn is-servizzi u illum, b'riżultat dirett tal-imputazzjonijiet li saru fil-pubblikazzjonijiet impunjati u anke pubblikazzjonijiet preċedenti, ġiet prekluża milli tkompli twettaq l-attivitajiet prinċipali tagħha u tipprovdi dawn is-servizzi lil klienti attivi u prospettivi,

ir-riżultat ta' dan ma jista' jkun xejn inqas minn tnaqqis serju fin-negozju tagħha li huwa indubbjament kapaċi jwassal għal telf finanzjarju li huwa serju.

Ikkunsidrat;

Minn qari tar-Risposta tal-konvenut il-Qorti fehmet li l-konvenut mhux qed jinvoka d-difiża taħt l-Artikolu 5 tal-Att ċioe' d-difiża tal-pubblikazzjoni dwar materja ta' interess pubbliku, iżda dik taħt l-Artikolu 4(2) tal-Att, ċioe' li l-pubblikazzjoni impunjata tirrappreżenta l-opinjoni onesta tiegħu. Din l-eċċezzjoni hija bbażata mhux biss fuq fatt li eżista fiż-żmien li fih tal-pubblikazzjoni tad-dikjarazzjoni li dwarha jkun sar l-ilment[14], iżda hija bbażata wkoll espressament u speċifikatament fuq fatt affermat f'pubblikazzjoni dwar materja ta' interess pubbliku ("*id-dikjarazzjoni privileġġjata*") li tkun diġà ngħatat pubbliċità b'mod aċċessibbli għal udjenza kbira f'*medium* stabbilit[15].

Dan qed jingħad għaliex id-dikjarazzjoni privileġġjata li saret referenza għaliha mill-konvenut fir-Risposta tiegħu[16] m'hijiex dik maħsuba fl-Artikolu 5 tal-Kap. 579 fejn il-konvenut fl-azzjoni jiddefendi l-pubblikazzjoni impunjata *per se* bħala pubblikazzjoni dwar materja ta' interess pubbliku, iżda hija dik maħsuba speċifikatament taħt is-subartikolu (4)(a) tal-Artikolu 4 tal-Att. Dan is-subartikolu jorbot esklussivament mad-difiża taħt l-Artikolu 4(2) - dik tal-opinjoni onesta - li jfisser li d-difiża invokata fil-paragrafu 2(ii) tar-Risposta tal-konvenut m'hijiex difiża *ad hoc* u distinta mid-difiża tal-opinjoni onesta, iżda hija parti integrali minn din l-istess difiża.

Għandu jingħad illi għas-suċċess tad-difiża taħt, *inter alia*, l-Artikolu 4(2) tal-Att, jeħtieġ li jintwera li l-persuna aggravata hi persuna pubblika skont it-tifsira taħt is-subartikolu (5) tal-istess Artikolu 4. Issa fost id-definizzjonijiet ta' persuna pubblika għall-finijiet tad-difiża tal-opinjoni onesta, l-Att jinkludi persuna li abitwalment teżercita professjoni, arti jew sengħa fejn il-fatti attribwiti lilha jirreferu għat-twettiq

[14] Artikolu 4(2)(c)(i) tal-Kap. 579.
[15] Artioklu 4(2)(c)(ii) u Artikolu 4(4) tal-Kap. 579.
[16] Eċċezzjoni 2(ii).

ta’ dik il-professjoni arti jew sengħa. Relevanti fir-rigward huwa wkoll il-fatt illi korp ta’ persuni, sew jekk ikollhom personalità ġuridika distinta sew jekk le, huma inkluzi fid-definizzjoni ta’ “*persuna*” fl-Artikolu 2 tal-Att. Konsegwentement, il-Qorti tqis li korp b’personalita` ġuridika distinta bħalma hija s-soċjeta` attriċi, li hija soċjeta` kummerċjali li għandha bhala l-oġġett tagħha l-prestazzjoni ta’ servizzi lil kumpanniji oħrajn, bla dubju jirrientra fid-definizzjoni ta’ persuna pubblika għall-fini tad-difiza tal-opinjoni onesta. Fil-fatt, l-opinjoni impunjata f’din il-kawża saret b’referenza għall-prestazzjoni ta’ dawn l-istess servizzi da parti tas-socjeta` attriċi bl-imputazzjoni li l-prestazzjoni ta’ dawn is-servizzi wasslu biex jitwettqu l-attivitajiet u transazzjonijiet finanzjarji illegali li kienu fil-mira tal-investigazzjonijiet ġornalistiċi ta’ Jan Kuciak li nqatel possibbilment minħabba dawn l-istess investigazzjonijiet.

Għas-suċċess ta’ din id-difiża, il-konvenut jeħtieġlu juri wkoll illi l-istqarrija impunjata tikkostitwixxi stqarrija ta’ opinjoni u mhux stqarrija ta’ fatt[17]. Fir-rigward, jinsab ritenut illi:-

“*A statement might be either a statement of fact or an expression of opinion depending on the context. The form in which the statement appeared and the style adopted by the publisher will often be decisive.*

...

Some assertions of fact may be defended as expressions of opinion, ***if they are in the nature of deductions of conclusions arrived at by the publisher from other facts which are sufficiently stated or indicated****, where it will be obvious to the reasonable person that the publisher could not have had direct knowledge of the matter stated and must have been expressing a view or inference*”[18] [emfasi tal-Qorti]

Il-Qorti tqis li l-istqarrijiet impunjati f’din il-kawża, pubblikati fit-*tweets* tal-konvenut tal-14 ta’ Marzu 2019 u l-15 ta’ Marzu 2019, m’humiex stqarrijiet ta’ fatt iżda

[17] Artikolu 4(2)(a) tal-Kap. 579.
[18] Collins, 9.12 p. 192.

jikkostitwixxu dikjarazzjoni tal-konklużjoni jew il-fehma li wasal għaliha l-konvenut abbażi tal-fatti li jinsabu indikati fl-istess *tweet*s.

Inoltre, għandu jingħad illi mhux meħtieġ li l-konvenut jipprova l-verita` sostanzjali ta' **kull** allegazzjoni ta' fatt li fuqha tinsab imsejsa l-opinjoni u huwa biżżejjed biex jingħata sostenn fattwali suffiċjenti lill-kummenti tal-konvenut. Fir-rigward, Collins jirritjeni illi m'huwiex daqstant relevanti li jkun sar "*misstate*[ment] *one of the foundational facts*" jew li l-konvenut ma jkunx għamel referenza ċara fil-pubblikazzjoni għall-fatti **kollha** li kienu noti lilu[19]: huwa biżżejjed li jkun eżista xi fatt indipendenti fiż-żmien tal-pubblikazzjoni u li persuna onesta setgħet qablet mal-espressjoni tal-fehma tal-konvenut fil-pubblikazzjoni tiegħu[20]. **Għalhekk, il-fatt li l-konklużjoni li wasal għaliha u li esprima fil-pubblikazzjoni tiegħu il-konvenut, tista' ma tkunx korretta, ma jfissirx neċessarjament li d-difiża tal-opinjoni onesta għandha tfalli**.

B'referenza għall-ħtiġiet tal-Artikolu 4(2)(b) tal-Att, il-Qorti tqis illi l-bażi tal-opinjoni tal-konvenut li l-uffiċjali tas-soċjeta' attriċi kienu involuti ma' Marian Kocner fil-kommissjoni ta' frodi fit-taxxa u l-ħtieġa li tiġi investigata il-konnessjoni Maltija ma' Marian Kocner billi jitwettqu arresti wkoll f'Malta, hija indikata suffiċjentement fil-pubblikazzjonijiet ossia *tweet*s tal-14 ta' Marzu 2019 u tal-15 ta' Marzu 2019.

Dan permezz ta' (i) id-dikjarazzjoni li Jan Kuciak kien qed jinvestiga skema li permezz tagħha Marian Kocner kien qed iwettaq frodi fit-taxxa (ii) id-dikjarazzjoni li Jan Kuciak kien qed jinvestiga din l-iskema ta' frodi; (iii) id-dikjarazzjoni li r-rapport

---

[19] 9.29 p. 196.

[20] Din il-fehma Collins jibbażaha fuq il-premessa li:- "*The section 3 defence* [l-ekwivalenti tal-Artikolu 4(2) tal-Att) … *liberalizes the law quite radically. It will seemingly be open to defendants, in order to establish the third condition for the operation of the defence, to fish around for facts, or matters asserted to be facts in privileged statements, even if those facts or matters were not known to them at the time they expressed their opinions …*" – Collins On Defamation, *supra* 9.32 p. 198.

sħiħ dwar din l-iskema ta' frodi ġie pubblikat fuq is-sit elettroniku theshiftnews.com[21]; (iv) id-dikjarazzjoni li l-Pulizija fl-Islovakja kienet qed tqis din l-investigazzjoni ta' Jan Kuciak bħala mottiv għall-omiċidju tiegħu u fuq kollox, (v) l-indikazzjoni permezz ta' *hyperlink* formanti parti mit-*tweet* tal-14 ta' Marzu 2019, tal-fatt li Marian Kocner ġie arrestat in konnessjoni ma' dan l-omiċidju, *hyperlink* li jwassal lill-qarrej direttament għall-artikolu ppubblikat fuq is-sit elettroniku tal-OCCRP dwar l-arrest tal-istess Marian Kocner għall-omiċidju ta' Jan Kuciak[22].

Ikkunsidrat;

Illi in kwantu għar-rekwiżit ta**l-paragrafu (ċ)(i) tal-Artikolu 4(2) tal-Att**, ċioe' li jrid jintwera illi persuna onesta setgħet ikollha dik l-opinjoni abbażi ta' kwalunkwe fatt li eżista fiż-żmien li fih id-dikjarazzjoni li dwarha jkun sar l-ilment kienet ippubblikata, ġie ritenut fir-rigward illi **kwalsiasi fatt relevanti jista' jiswa għall-fini ta' din il-prova**, basta jintwera wkoll li persuna onesta setgħet kellha l-istess opinjoni impunjata abbażi tal-fatt jew dawk il-fatti invokati mill-konvenut in sostenn tad-dikjarazzjoni tal-opinjoni tiegħu[23]. Mhux meħtieġ għas-suċċess ta' din id-difiża li jintwera li l-konvenut kien jaf b'dawk il-fatti meta esprima l-opinjoni tiegħu u kif diġa' ngħad, mhux meħtieġ lanqas li tiġi ppruvata l-verita' ta' kull allegazzjoni ta' fatt li fuqu qed jiġi allegat li l-opinjoni ġiet ibbażata. **Lanqas jidher li huwa relevanti għall-fini tad-difiża tal-opinjoni onesta taħt l-Att li wieħed mill-fatti fondamentali tal-istqarrija ġie kwotat ħażin jew li persuni onesti oħrajn setgħu ifformulaw**

[21] Fit-*tweet* tal-15 ta' Marzu 2019, il-konvenut ipprovda *link* għall-artikolu pubblikat dakinhar stess fuq is-sit elettroniku theshiftnews.com, li fih rapport dettalljat dwar l-iskema ta' frodi fit-taxxa tal-VAT li fiha kienu involuti l-kumpanniji Maltin ta' Marian Kocner li twaqqfu mis-soċjeta' attriċi E&S Consultancy Limited, skema li kienet qed tiġi investigat minn Jan Kuciak fiż-żmien meta nqatel.

[22] Għall-Qorti, anke jekk il-qarrej ta' dawn it-*tweet*s jagħżel li ma jaqrax il-materjal kollu oġġett tal-*hyperlink*, l-ewwel sentenza tal-*linked content* ["*OCCRP. BREAKING: Local media are reporting that Marian Kocner, a wealthy Slovak businessman, has been charged in connection with the murders of investigative journalist Jan Kuciak and Martina Kusnirova...*") tirriżulta mit-*tweet* innifsu u hija biżżejjed biex tipprovdi parti mill-indikazzjoni tal-bażi tal-opinjoni tal-konvenut kif imfissra fit-*tweet* tiegħu li jistenna li jkun hemm arresti f'Malta.

[23] Din il-fehma Collins jibbażaha fuq il-premessa li:- "*The section 3 defence* [l-ekwivalenti tal-Artikolu 4(2) tal-Att) ... *liberalizes the law quite radically. It will seemingly be open to defendants, in order to establish the third condition for the operation of the defence, to fish around for facts, or matters asserted to be facts in privileged statements, even if those facts or matters were not known to them at the time they expressed their opinions* ..." – On Defamation, *supra* 9.32 p. 198

opinjonijiet differenti abbażi tal-fatti kollha mistqarra, purche' persuna onesta, nonche' armata bil-benefiċċju ta' fatti jew informazzjoni addizzjonali, setgħet ġenwinament tesprimi dik il-fehma li hija impunjata mill-persuna aggravata[24].

Wara kollox, huwa l-jedd ta' kull individwu li jifforma opinjonijiet u jesprimihom lil ħaddieħor u għandu dritt ukoll jirrejaġixxi u jirrispondi għal dak li jiġri madwaru b'mod soġġettiv, anke jekk f'dan il-proċess ikun wasal għal konklużjonijiet mhux korretti: "*the right to make honest but derogatory expressions of opinions on such matters was and is an important safeguard for freedom of expression*".[25]

Minn din il-perspettiva jidher illi d-difiża tal-opinjoni onesta taħt l-Att hija ferm iktar liberali u flessibbli mid-difiża tal-kumment ġust li kien disponibbli qabel id-dħul fis-seħħ tal-Att XI tal-2018: liberalizzazzjoni li hi konsistenti ma' applikazzjoni iktar vantaġġuża ta' difiża li hija maħsuba biex tkompli tippromowovi u ssaħħaħ l-interess pubbliku fil-liberta' tal-espressjoni.

Il-konvenut invoka wkoll id-dispożizzjonijiet ta**l-Artikolu 4(2)(ċ)(ii) u tal-Artikolu 4(4)(a) tal-Att** in sostenn tad-difiża tal-opinjoni onesta, ċioe' illi persuna onesta setgħet kellha l-istess opinjoni **abbażi ta' kull ħaġa affermata bħala fatt f'dikjarazzjoni privileġġjata ppubblikata qabel id-dikjarazzjoni li dwarha jkun sar l-ilment**. Hawnhekk il-konvenut jeħtieġlu jipprova li huwa fformula l-fehma tiegħu u ppubblika l-opinjoni impunjata abbażi ta' fatt li kien qara jew sema' f'xi pubblikazzjoni fuq materja ta' interess pubbliku pubblikata f'medium stabbilit u li persuna onesta setgħet tesprimi l-istess opinjoni tiegħu kieku tkun a konoxxenza ta' dan il-fatt. Kif rajna, il-konvenut mhux qed jinvoka d-difiża taħt l-Artikolu 5 tal-Att fejn allura, kien ikollu jissodisfa r-rekwiżit li l-pubblikazzjoni impunjata, irid ikun *in toto* jew in parti dwar materja ta' interess pubbliku. Għalhekk, għall-finijiet tar-rekwiżit tal-paragrafu (ċ)(ii) tal-Artikolu 4(2), m'hijiex l-istqarrija impunjata li trid

---

[24] Ara spjegazzjoni ta' Collins, 9.28 u 9.29, p. 186.
[25] **Joseph v. Spiller**, Lord Phillips, 2010, UKSC, 53 (2011) A.C. 852.

tkun dwar materja ta’ interess pubbliku iżda hija dik il-pubblikazzjoni li l-konvenut jikkontendi li fiha jkun ġie affermat fatt jew fatti li abbażi tagħhom persuna onesta setgħet tikkondividi l-opinjoni impunjata, li trid tittratta dwar materja ta’ interess pubbliku.

Ikkunsidrat;

Fil-fehma tal-Qorti, il-konvenut ressaq prova konkreta li d-dikjarazzjoni tal-opinjoni tiegħu hija bbażata fuq għadd ta’ fatti li eżistew fiż-żmien tal-pubblikazzjonijiet u li għandhom bażi fattwali sostantiva, fosthom: il-fatt li d-diretturi tas-soċjeta’ attriċi huma avukat u accountant u aġixxew għal numru ta’ snin bħala diretturi u *company secretary* rispettivament fiż-żewġ kumpanniji Maltin li huma waqqfu f’Malta għal Marian Kocner; il-fatt li, kif ammess mis-soċjeta’ attriċi nnifisha, hija kellha sehem f’waħda minn dawn il-kumpanniji; il-fatt li Dr. Christian Ellul kien iżżewweġ lit-tifla ta’ Marian Kocner ftit taż-żmien wara l-inkorporazzjoni tal-kumpanniji Maltin; il-fatt li Jan Kuciak kien qed jinvestiga skema ta’ frodi fit-taxxa tal-VAT kommess bl-involviment attiv taż-żewġ kumpanniji Maltin ta’ Marian Kocner, fost kumpanniji oħrajn, fiż-żmien meta s-soċjeta’ attriċi u l-uffiċjali tagħha kienu jmexxu u jew jipprestaw servizzi lil dawn iż-żewġ kumpanniji; il-fatt li Jan Kuciak ġie maqtul; il-fatt li l-Pulizija fl-Islovakja kienet qed tikkunsidra l-investigazzjoni ġornalistika ta’ Jan Kuciak fl-iskema ta’ frodi kommess bl-involviment tal-kumpanniji Maltin ta’ Kocner, bħala mottiv għall-omiċidju tiegħu; il-fatt li Marian Kocner ġie mixli bil-qtil ta’ Jan Kuciak; u diversi fatti oħrajn li jirriżultaw mill-investigazzjonijiet ġornalistiċi kondotti minn Jan Kuciak b’rabta mal-attivitajiet illegali ta’ Marian Kocner tramite skema ta’ kumpanniji fosthom il-kumpanniji Maltin ta’ Kocner imwaqqfin mis-soċjeta’ attriċi E&S Consultancy Limited u d-diretturi tagħha - fatti li ma ġewx kontestati jew miċħuda mill-attur.

Il-Qorti hija wkoll sodisfatta li l-konvenut irnexxielu jipprova abbundantement illi d-dikjarazzjoni tal-opinjoni tiegħu hija bbażata wkoll fuq fatti affermati bħala tali

f'dikjarazzjonijiet privileġġjati pubblikati qabel id-dikjarazzjoni impunjata. Dawn id-dikjarazzjonijiet privileġġjati jikkonsistu:

(i) in kwantu għat-*tweet* tal-15 ta' Marzu 2019, fil-pubblikazzjoni tal-15 ta' Marzu 2019 fuq il-ġurnal elettroniku theshiftnews.com ta' artikolu dettalljat fejn ġew elenkati l-fatti saljenti dwar il-konnessjoni u l-involviment tas-soċjeta' attriċi mal-kumpanniji Maltin ta' Marian Kocner, u dettalli dwar it-transazzjonijiet kontroversjali ta' miljuni ta' euro li kienu qed jiġu investigati minn Jan Kuciak, u fejn ġie ċitat bħala fatt li l-Kummssarju tal-Pulizija Slovak Tibor Gaspar waqt konferenza televiżiva, iddikjara li l-qtil tal-ġornalist kien x'aktarx marbut max-xogħol investigattiv tiegħu, u

(ii) fil-pubblikazzjoni tal-investigazzjonijiet ġornalistiċi ta' Jan Kuciak fuq is-sit elettroniku tal-ġurnal Aktuality.sk, li huwa *online news portal* u bħala tali huwa mhux biss medium stabbilit iżda wkoll medium aċċessibbli faċilment minn udjenza indefinita.

Għall-Qorti, dawn il-pubblikazzjonijiet ilkoll jissodisfaw il-kriterji tal-Artikolu 4(4)(a) tal-Att biex jitqiesu bħala dikjarazzjonijiet privileġġjati li fihom ġew affermati l-fatti li abbażi tagħhom il-konvenut għamel id-dikjarazzjonijiet impunjati mill-attur. Pubblikazzjonijiet li bla dubju, mhux biss diġa' ngħataw pubbliċita' b'mod aċċessibbli għal udjenza f'medium stabbilit iżda huma wkoll dwar materja ta' interess pubbliku.

Gatley jelenka serje ta' materji li skont diversi deċiżjonijiet tal-qrati in tema tal-kunċett tal-interess pubbliku, ġew meqjusa bħala ta' interess pubbliku:-

"... the business of government and political conduct; ... the fair and proper administration of justice; ... the conduct of the police; ***cheating****, corruption ...* ***involvement in serious crimes; corporate malpractice****; ...*"[26] (emfasi tal-Qorti)

[26] *Supra*, 15.6, p. 645, 646.

Inqtal ukoll li materja tkun ta' interess pubbliku: "*if it was 'such as to affect people at large, that they may be legitimately interested in, or concerned at, what is going on; or what may happen to them or to others*."[27]

Il-Qorti tqis li s-serje ta' pubblikazzjonijiet fuq is-sit elettroniku Aktuality.sk tal-investigazzjonijiet intensivi li kien qed iwettaq il-ġornalista Jan Kuciak b'rabta mal-frodi fit-taxxa imwettaq minn Marian Kocner permezz ta' skema ta' kumpanniji - fosthom u b'mod ewlieni l-kumpanniji Maltin li kienu involuti fihom is-soċjeta' attriċi u l-uffiċjali tagħha – jistgħu faċilment jitqiesu bħala pubblikazzjonijiet dwar materja ta' interess pubbliku.

In kwantu għall-fatti dikjarati fil-pubblikazzjoni fuq theshiftnews.com fil-15 ta' Marzu 2019, bla dubju, dan ir-rapportaġġ, li fih sintesi tal-iskema tal-frodi fit-taxxa tal-VAT li kien qed jitwettaq bl-involviment tal-kumpanniji Maltin ta' Marian Kocner, ukoll huwa bla dubju dwar materja ta' interess pubbliku. Speċifikatament, ir-referenza għad-dikjarazzjoni uffiċjali li l-mottiv wara l-qtil tal-ġornalista kien marbut max-xogħol ġornalistiku investigattiv tiegħu, ma tistax ma titqiesx li hija materja ta' interess pubbliku speċjalment meta l-arrest u l-prosekuzzjoni ta' Kocner seħħew ftit xhur biss wara l-arrest u prosekuzzjoni ta' persuna oħra b'rabta mal-qtil tal-ġornalista Daphne Caruana Galizia liema qtil ukoll qed jintrabat max-xogħol ġornalistiku investigattiv li kienet qed twettaq.

Il-Qorti tqis li l-qtil ta' ġornalist, *multo magis* meta l-qtil huwa possibbilment marbut ma' xogħolu, jikkostitwixxi attakk manifest fuq il-liberta' tal-espressjoni u għalhekk, ir-rapportaġġ dwar kull materja konnessa ma' attakki fuq dan il-jedd fondamentali tal-bniedem, ma jistax jitqies bħala xejn inqas minn pubblikazzjoni dwar materja ta' interess pubbliku kif ukoll pubblikazzjoni li saret fl-interess pubbliku.

Ikkunsidrat;

---

[27] Collins, *supra*, 9.86, p. 213.

Minn eżami tal-fatti pubblikati fl-imsemmija dikjarazzjonijiet privileġġjati, ċioe' l-artikolu ppubblikat fuq theshiftnews.com fil-15 ta' Marzu 2019 u mis-serje ta' artikoli ppubblikati minn Jan Kuciak dwar l-investigazzjonijiet ġornalistiċi tiegħu fuq l-*online news portal* Slovakk, Aktuality.sk[28], jirriżulta b'mod inkonfutabbli li Marian Kocner kien fil-mira ta' investigazzjoni attiva u kumplessa ġornalistika da parti ta' Jan Kuciak fix-xhur u snin qabel ġie maqtul. Dawn l-investigazzjonijiet kienu fokati fuq l-involviment ta' Kocner fi skema ta' frodi tat-taxxa tal-VAT permezz ta' trasferimenti ta' proprjeta' u transazzjonijiet finanzjarji oħrajn bejn diversi kumpanniji reġistrati f'ġurisdizzjonijiet varji, li kellu involviment fihom l-istess Kocner. Fost dawn il-kumpanniji nsibu ż-żewġ kumpanniji International Finance Group Limited (IIFG) u International Investments Holdings Limited (IIHL) li twaqqfu ġewwa Malta minn Kocner bl-użu tas-servizzi ta' E&S Consultancy Limited li pprovdiet servizz ta' uffiċju reġistrat[29], u bl-involviment u parteċipazzjoni bħala direttur u rappreżentant legali u ġudizzjarju ta' l-avukat Cristian Ellul[30] li eventwalment iżżewweġ lil bint Marian Kocner[31]. Jirriżulta wkoll mid-dokumenti prodotti fl-atti, il-parteċipazzjoni ta' Karl Schranz, direttur ta' E&S Consultancy Limited, bħala *company secretary* ta' IIFG. Jirriżulta wkoll li E&S Consultancy Limited kellha "B share" waħda fis-soċjeta' IIHL.

Jirriżulta li Jan Kuciak kien qiegħed jinvestiga b'mod profond u metikoluż mhux biss l-attivitajiet suspettużi ta' Kocner b'rabta mal-frodi fit-taxxa għad-detriment tal-Istat Slovak, iżda wkoll ir-raġuni għaliex l-investigazzjoni u prosekuzzjoni tiegħu twaqqfu ħesrem fuq ordni ta' ċertu investigatur bl-isem Stefan Jombik li, skont Kuciak, kellu rabtiet ma' Kocner[32]. Kuciak, fl-artikoli tiegħu, analizza fid-dettall it-trasferimenti multipli ta' proprjeta' immobiljarja fejn il-proprjeta' tkun tidher li temporanjament għaddiet lil terzi, fosthom il-kumpanniji Maltin kontrollati minn Christian Ellul,

---

[28] Dawn l-artikoli ġew tradotti b'mod uffiċjali għal-lingwa Ingliża għall-finijiet ta' dawn il-proċeduri u esebiti fl-atti.

[29] Ara dokument a folio 107.

[30] Ara dokument a folio 102 u *tergo*.

[31] Illum divorzjati.

[32] *"Elite police officers were attempting to prove that the businessman, whose name appears on the 'Slovak mafia lists', cost the State millions of euros. However, they were prevented from doing so by an investigator who is dealing with all known cases involving Kocner.* - Dok. D.2.– artikolu tas-26.6.2017.

mentri fil-fatt din il-proprjeta' tkun baqgħet taħt il-kontroll effettiv ta' Kocner. Jirrapporta wkoll il-ħlas ta' miljuni ta' Euro f'rifużjonijiet ta' taxxa fil-kontijiet bankarji tal-fergħa Slovakka tal-kumpannija IIHL mit-trasferimenti tal-lukandi f'Donovaly[33], kif ukoll serje ta' trasferimenti ta' miljuni ta' Euro mill-istess kumpanniji Maltin imwaqqfin minn Christian Ellul, lil Marian Kocner jew kumpanniji oħrajn tiegħu[34]. Jan Kuciak irrapporta li l-kumpannija IIHL kienet waħda mill-iktar kumpanniji sinjifikanti fl-istruttura kollha involuta fit-transazzjonijiet kontroversjali li jinvolvu lil Marian Kocner: "*one of the most significant companies in the case.*"[35]

In effetti, mill-artikoli pubblikati minn Jan Kuciak, huwa minnufih evidenti li l-kumpannija IIHL kienet attiva ferm u ħolqa importanti fl-istruttura ta' kumpanniji "*mailbox*" li kienu involuti fit-trasferimenti kontroversjali tal-proprjeta' tal-lukandi u t-transazzjonijiet relattivi, tant kontroversjali li kienu qed jiġi investigati mill-Pulizija tan-National Financial Crime Unit ġewwa Slovakja.

L-investigazzjonijiet ta' Kuciak, rapportati f'dan is-serje ta' artikoli, iffokaw b'mod speċifiku fuq il-bejgħ ta' żewġ lukandi f'Donovaly fl-Islovakja, minn kumpannija ta' Kocner (Welten) lill-kumpannija Maltija IIHL bil-prezz ta' 25 miljun Euro, u fuq it-trasferiment ta' dawn l-istess lukandi minn IIHL wara li kien għadda inqas minn xahar, lil kumpanniji sussidjarji ta' IIHL għal prezz ta' 100,000 Euro biss. Ġie rapportat kif din l-iskema kienet tiġi imħaddma permezz ta' struttura korporattiva kumplessa - li fil-bażi tagħha tinsab il-kumpannija IIHL - li kienet qed tiġi investigata fuq il-premessa li tħaddmet bl-iskop li jiġi eluż il-ħlas tat-taxxa tal-VAT, bir-riżultat li l-Istat Slovak tilef €8 miljun f'taxxi liema ammont spiċċa fil-kontijet bankarji ta' Kocner.

"*Thanks to the speculative real estate transfers through British, Maltese and Caribbean letterbox companies, firms close to Kocner obtained tax refunds totalling €4 million. ... Transfers of Kocner's two hotels in Donovaly, the last of which took*

[33] Vide Dok. E2.
[34] *Inkansy servis*.
[35] Dok. F.2.

place in March 2012, can only be described as strange. A Maltese company close to Kocner, International Investments Holdings Limited (IIHL), bought them from him and then sold them onto two subsidiaries.

The firms officially paid their parent company the purchase price with tax only in the form of a promissory note – and subsequently claimed back VAT from the State.

...

However, the seller (IIHL) had not paid the State the full amount of tax, which was around €4 million – but only €30,000.

How and why? In March 2012, IIHL – a company close to Kocner – reduced its tax liability by purchasing real estate and paying VAT in the same month. According to details given in a police finding, it bought a golf course in the village of Bac."[36]

Ukoll:-

"*Technically, this is true: €8 million went from the tax authorities into the accounts of companies whose owners were unknown. However, at the end of the chain was an investment company, International Investment Holdings Limited, registered in Malta under merely formal ownership.*"[37]

"*The current owner of the Bac golf course is a company that is now called International Finance Group Slovakia: Kocner, with others, originally founded this company as Gamatex Plus – and is now its managing director.*

...

Officially, the majority owner of the company is International Finance Group Limited, which is registered in Malta.

[36] Dok. C.2. Ukoll: "*The facts are: As early as 2011, several loan agreements were concluded: on the basis of these, IIHL's €4 million VAT refund was transferred to accounts held by Marian Kocner and his companies ... The police findings state directly: 'On 18 April 2011, the amount of €1,700,000 was transferred to the Inkasny Servis account, on the basis of a loan agreement dated 18 April 2011 and concluded between IIHL as lender and Inkasny Servis as borrower. On 18 April 2011, a non-cash transfer in the amount of €2,300,000 was paid into Marian Kocner's account.'*" – Dok. E.2 fol. 208.

[37] Dok. F2 – artikolu tal-11.7.2017.

However according to the Malta Business Registry, this company is run by Kocner alongside Christian Ellul – a lawyer who is his daughter's ex-husband.

The majority shareholder in the Maltese firm is Midas Investments Ltd, registered in the Caribbean archipelago of St. Kitts and Nevis, a company that has appeared several times in cases related to Kocner."[38]

Dawn l-artikoli jirrapportaw ukoll li n-National Criminal Agency tal-Islovakja kienet qed tinvestiga lil Kocner dwar dawn it-trasferimenti tal-proprjeta' minħabba s-suspett tal-Pulizija li t-transazzjonijiet multipli li saru bejn kumpanniji ta' Kocner f'ġurisdizzjonijiet differenti ("*letterbox companies*"), fosthom dawk Maltin imwaqqfin u mmexxija mid-diretturi tas-soċjeta' attriċi - kienu fażulli għaliex l-istess Kocner kien għadu effettivament jikkontrolla l-lukandi li kien biegħ.

"Police officers from the National Finance Unit suspected that Marian Kocner's sale of his hotels in Donovaly was mere pretence – and that in fact he still controlled them.

They were working on the assumption that the businessman was trying to divert millons of euros from the State in the form of excessive VAT deductions, and they managed to gather a certain amount of information in their attempt to prove this.

...

These details which led to the State losing €8 million, took place in 2010 and 2012. Yet in April last year, Kocner indirectly admitted that he still controls at least one of the hotels in Donovaly."[39]

Huwa evidenti li Jan Kuciak kien qed jinvestiga l-kompliċita' bejn Kocner u l-kumpanniji Maltin u speċifikatament Christian Ellul, li ssemma diversi drabi fl-

---

[38] Dok. C.2 ippubblikat oriġinarjament 22.6.2017.

[39] Dok. D.2.– artikolu tas-26.6.2017.

artikoli ta' Kuciak. F'artikolu ppubblikat minn Jan Kuciak fil-5 ta' Diċembru 2017, ġie rapportat speċifikatament illi:-

"*Millions from the state budget were also received by companies founded in Malta by Christian Ellul. He later became Kocner's son-in-law. A substantial part of VAT refunds ended up in the accounts of Marian Kocner and his companies, in the form of loans.*"[40]

Il-konnessjoni ma' Malta tissemma diversi drabi fir-rapporti ta' Jan Kuciak u jirriżulta li Jan Kuciak kien bagħat serje ta' domandi lil Christian Ellul fir-rigward tat-trasferimenti tal-proprjetajiet bejn il-kumpanniji Maltin u oħrajn li kellhom konnessjoni ma' Kocner, iżda baqa' mingħajr risposta.

"*The point of this was that the owner's name would change only on paper – meaning that the hotels would, temporarily, be held in someone else's name – while Kocner would continue to be the real owner. For example, ownership would be transferred to companies controlled by Kocner's long-time acquaintance, Jana Slachtova, or his future son-in-law Christian Ellul, from Malta.*"[41]

Ukoll:-

"In fact, Kocner's daughter and Ellul had met several years earlier. Ellul had also been to Slovakia several times, and Kocner admitted in 2011 that he knew him."[42]

Ukoll:-

"*The facts are: In 2009, in an interview with the magazine Info Donovaly, Kocner himself admitted that he knew Ellul and that his business in Donovaly appealed to his future son-in-law: 'It looks that she* (his daugther Karolina) *will stay in Malta,*

[40] Fol. 262.
[41] Artikolu ppubblikat 29.6.2017, Dok. E.2.
[42] Dok. D.2.

because she has found a boyfriend there. And I must say that he is very actively interested in what her father is doing at Donovaly: I think the time is coming when we will start having guests from Malta at Donovaly.'"[43]

Ikkunsidrat;

Dak li għandu jiġi determinat mill-Qorti huwa jekk abbażi ta' dawn il-fatti kollha, l-opinjoni tal-konvenut illi l-uffiċjali tas-soċjeta attriċi kienu involuti fit-twaqqif u jew fl-amministrazzjoni tal-kumpanniji ta' Marian Kocner f'Malta u kienu involuti fi skema kumplessa ta' allegat frodi u evażjoni ta' taxxa li kienet qed tiġi investigata minn Jan Kuciak, u l-opinjoni tiegħu li, fil-kuntest tal-prosekuzzjoni ta' Marian Kocner għall-omiċidju tal-istess Jan Kuciak, għandhom jitwettqu arresti wkoll f'Malta, hijiex waħda li persuna onesta setgħet tesprimi abbażi tal-kumpless ta' fatti kollha fuq elenkati.

Kif stabbilit, il-fehmiet tal-konvenut, impunjati f'din il-kawa, huma bbażati fuq abbundanza ta' fatti li eżistew fiż-żmien tal-pubblikazzjoni kif ukoll fuq il-fatti affermati bħala tali fid-dikjarazzjonijiet privileġġjati fuq imsemmija, liema fatti ġew elenkati fid-dettall iktar qabel. Wara li rat l-atti u l-provi kollha u wara li kkunsidrat ir-retroxxena tat-trasferimenti multipliċi u kontroversjali li kienu jinvolvu miljuni ta' Euro u li fihom il-kumpanniji imwaqqfin minn Christian Ellul bl-involviment ta' Karl Schranz u tas-soċjeta' attriċi, ċioe' IIHL u IFGL, kienu ħolqa importanti u kellhom rwol essenzjali fit-transazzjonijiet li kienu qed jiġu investigati intensivament minn Jan Kuciak fl-Islovakja u meqjus ukoll il-fatt illi sena wara l-qtil ta' dan il-ġornalist, minnufih qabel il-pubblikazzjoni tat-*tweet*s impunjati, Marian Kocner ġie arrestat u mixli b'dan il-qtil, filwaqt li ġie pubblikat f'theshiftnews.com li l-Pulizija fl-Islovakja kienet qed tikkunsidra lix-xogħol investigattiv tal-ġornalista Jan Kuciak bħala mottiv rejalistiku wara dan il-qtil, il-Qorti tqis illi abbażi ta' dawn il-fatti kollha **persuna onesta setgħet faċilment, leġittimament u onestament issawwar l-opinjonijiet li esprima l-konvenut.**

[43] Dok. E.2. artikolu ppubblikat fid-29.6.2017.

Ikkunsidrat;

B'referenza għal diversi sottomissjonijiet li saru fin-nota ta' sottomissjonijiet tas-soċjeta' attriċi, il-Qorti trid tissenjala li meta tkun qiegħda tistħarreġ il-validita' o meno ta' difiża ta' opinjoni onesta, il-Qorti m'għandiex tindaga u tistabbilixxi x'inhija l-verita' jew x'għandha tkun l-opinjoni onesta korretta li kellha tiġi formulata abbażi tal-fatti relevanti minflok dik espressa mill-pubblikatur. Wisq inqas huwa relevanti l-fatt li m'hemmx prova li xi ħadd oltre għall-pubblikatur, wasal għall-istess konklużjoni jew esprima l-istess fehma bħal dik impunjata.

Per eżempju, il-fatt li l-uffiċjali tas-soċjeta' attriċi jew is-soċjeta' attriċi nnifisha, E&S Consultancy Limited, qatt ma tħallsu l-ebda *dividend* jew ħadu xi tip ta' profitt mill-kumpanniji ta' Marian Kocner, mhuwiex relevanti għad-determinazzjoni dwar jekk il-konvenut esprimiex opinjoni onesta, apparti li ma jidhirx li dan huwa fatt li abbażi tiegħu l-konvenut iddikjara l-opinjoni tiegħu fil-pubblikazzjonijiet in diżamina.

L-istess jgħodd għar-raġuni għaliex iż-żewġ kumpanniji li ġew imwaqqfa bl-involviment ta' E&S Consultancy Limited u l-uffiċjali tagħha: din m'hijiex relevanti ġaladarba ġie stabbilit li l-kumpanniji IIHL u IFGL kienu effettivament involuti b'mod attiv fl-iskema suspettuża li kienet qed tiġi investigata minn Jan Kuciak kif ukoll mill-Pulizija fl-Islovakja in konnessjoni ma' frodi fit-taxxa tal-VAT. Għalkemm huwa minnu illi l-kumpannija IIHL ġiet xolta u ma għadhiex teżisti llum, dan il-fatt ma jnaqqas xejn mill-fatt illi huwa ppruvat li fiż-żmien meta kienet teżisti, kienet involuta attivament, flimkien mal-kumpannija IFGL, mhux biss ma' Marian Kocner iżda wkoll f'diversi transazzjonijiet suspettużi ta' miljuni ta' Euro, liema transazzjonijiet kienu qed jiġu investigati mill-Pulizija fl-iSlovakja u minn Jan Kuciak bħala parti minn skema għall-evażjoni tat-taxxa operata minn Kocner.

Kwantu għall-oġġezzjoni tas-soċjeta attriċi għall-użu mill-konvenut tal-kelma "*engineered*", il-Qorti tqis li din hija infondata. Anke kieku stess dik il-kelma fiha

nnifisha tista' twassal l-implikazzjoni li kienu l-uffiċjali tagħha li sawwru l-iskema biex jiġi kommess il-frodi fit-taxxa imsemmi fil-pubblikazzjonijiet impunjati, huwa risaput illi biex jiġi determinat jekk l-istqarrija impunjata twassalx imputazzjoni diffamatorja, din għandha tinqara u tinftiehem fl-assjem tagħha u mhux b'mod spezzettat b'emfasi fuq kelma waħda minflok oħra fejn din ma tkunx ingħatat xi prominenza fil-pubblikazzjoni nnifisha. Fil-każ in diżamina, hu ovvju li l-emfasi li sar mill-konvenut fit-*tweets* tiegħu hija fuq l-involviment tal-uffiċjali tas-soċjeta' attriċi ma' Marian Kocner f'din l-iskema, anzicche' fuq il-presuna li ħarġet bil-kunċett tal-iskema u min kien l-iktar involut attivament fit-tħaddim tagħha.

F'kull każ, il-Qorti tqis illi mill-artikoli pubblikati minn Jan Kuciak, huwa evidenti l-involviment attiv tal-kumpanniji Maltin IFGL u IIHL fl-iskema li allegatament intużat biex jitwettaq il-frodi fit-taxxa li kien qed jiġi investigat minn Jan Kuciak, u dan irrispettivament mill-użu tal-kelma "*engineered*": kelma li fl-aħħar mill-aħħar ma twassal l-ebda imputazzjoni li m'hijiex ibbażata fis-sostanza fil-fatti rapportati minn Jan Kuciak fuq is-sit Aktuality.sk.

Fin-nota ta' sottomissjonijiet tagħha, is-soċjeta attriċi tallega wkoll li l-konvenut ippubblika t-*tweet*s impunjati biex jaggravaha u biex jagħmilha l-ħsara billi joħloq konnessjoni kriminali bejnha u bejn il-qtil ta' ġornalist ġewwa l-Islovakja. Tissottometti li dan kollu kif ukoll il-fatt li l-pubblikazzjonijiet saru fuq il-kont personali tal-konvenut fuq Twitter, għandu jxejjen l-eċċezzjoni tal-opinjoni onesta.

Gatley[44] jgħid hekk in propositu tal-prova li tista' twaqqa' l-eċċezzjoni tal-opinjoni onesta: -

"*There are matters on which the public has a legitimate interest or with which it is legimitately concerned, and on such matters it is desirable that any person should be able to comment freely, and even harshly,* ***so long as he does so honestly and without***

[44] On Libel and Slander, 2013, 12.1, p. 424.

malice. *(The malice which rebuts the defence does not mean ill-will or spite, but rather lack of belief in the opinion expressed – footnote 6)*"[45]. (emfasi tal-Qorti)

Il-prova li l-istqarrija impunjata hija motivata b'malizzja u kwindi l-prova li l-istqarrija ma tirrappreżentax l-opinjoni ġenwina tal-konvenut, tispetta lill-persuna aggravata.

Minn din il-perspettiva, l-essenza tal-malizzja li tista' twaqqa' d-difiża tal-opinjoni onesta hija fondamentalment differenti minn dik il-malizzja li hija relevanti biex twaqqa' difiża invokata taħt l-Artikolu 5 tal-Att: id-difiża tal-pubblikazzjoni dwar materja ta' interess pubbliku. Għalhekk, il-Qorti ma tistax taqbel mas-soċjeta' attriċi meta fin-nota ta' sottomissjonijiet tagħha, tissottometti li l-konvenut meta poġġa l-mistoqsija "*Will there be arrests in Malta too?*", aġixxa b'malizzja u bl-iskop li jagħmlilha l-ħsara, għaliex dak li kellu jiġi ppruvat hu li l-konvenut mhux veru jemmen f'dak li esprima u aġixxa b'mod diżonest: prova li fil-prattika tista' tippreżenta diffikoltajiet sostanzjali.

In tema ġie ritenut b'awtorita': "*A comment which falls within the objective imits of the defence of fair comment can lose its immunity only by proof that the defendant did not genuinly hold the view he expressed. Honesty of belief is the touchstone. Actuation by spite, animosity, intent to injure, intent to arouse controversy or other motivation, whatever it may be, even if it is the dominant or sole motive, does not of itself defeat the defence. However, proof of such motivation may be evideence, sometimes compelling evidence, from which lack of genuine belief in the view expressed may be inferred*."[46]

Din il-prova ġeneralment issir billi jintwera li l-pubblikatur naqas b'mod deliberat milli jsemmi fatti jew provi skolpanti noti lilu jew billi jintwera li bħala fatt, ma kien hemm l-ebda bażi fattwali għall-kumment.

---

[45] Ara speċifikatament id-deċiżjoni fil-każ **Tse Wai Chun v. Chang**, Lord Nicholls, (2000) HKCFA 86 EMLR 31.
[46] Vide **Tse Wai Chun v. Cheng** – *supra.*

Iżda f'dan il-każ li għandha quddiemha, il-Qorti ma rriskontrat l-ebda prova fl-atti li turi illi l-konvenut aġixxa speċifikatament biex iqajjem kontroversja jew biex jagħmel ħsara lis-soċjeta' attriċi jew lill-uffiċjali tagħha, wisq inqas xi prova li huwa naqas xjentement milli jsemmi xi fatt eżistenti dak iż-żmien li kieku ssemma, kien ikun kapaċi jimmina l-kummenti tiegħu stess jew iġibhom fix-xejn u dan tal-aħħar ma ġie allegat imkien mis-soċjeta' attriċi la matul is-smigħ tal-provi u lanqas fis-sottomissjonijiet finali tagħha.

Għaldaqstant, il-pubblikazzjonijiet impunjati ma jistgħux jitqiesu bħala diffamatorji għaliex l-eċċezzjoni tal-opinjoni onesta, sollevata mill-konvenut, hija mistħoqqa u għandha tiġi milqugħa.

Dan ifisser li mhux meħtieġ li jiġi mistħarreġ is-siwi tal-eċċezzjoni enumerata 2(iii) fir-Risposta tal-konvenut filwaqt li l-Qorti tqis li l-eċċezzjoni 1(b), tikkonsisti f'kumment jew sottomissjoni anzicche' eċċezzjoni li tista' sservi biex tiddetermina l-azzjoni attriċi.

Għal dawn il-motivi, taqta' u tiddeċiedi billi filwaqt li tiċħad l-eċċezzjoni 1(b) u l-eċċezzjoni 1(c) fir-Risposta tal-konvenut u tastjeni milli tieħu konjizzjoni tal-eċċezzjoni 2(iii), qiegħda tilqa' l-eċċezzjoni tal-opinjoni onesta taħt il-paragrafi 2(i) u 2(ii) fir-Risposta tal-konvenut u konsegwentement tiċħad it-talbiet tas-soċjeta' attriċi E&S Consultancy Limited bl-ispejjeż jitħallsu mill-istess soċjeta' attriċi.

DR. RACHEL MONTEBELLO
MAĠISTRAT.